

ДЭЛХИЙН 25 ОРНЫ ЕРӨНХИЙЛӨГЧ /ТӨРИЙН ТЭРГҮҮН/-ИЙГ ОГЦРУУЛАХ ҮНДЭСЛЭЛИЙГ ҮНДСЭН ХУУЛИАР ЗОХИЦУУЛСАН ЭСЭХ

*Р.Хатанбаатар, Г.Алтан-Оч (PhD), Б.Ариунжаргал,
И.Жаргалзаяабямба, Д.Жигваагүнсэл, Ө.Мөнхтунгалаг,
О.Нарантуяа, Ч.Онончимэг, А.Пагма, Д.Халиун, Г.Чулуун, Ц.Элбэгзаяа*

№	Улсын нэр	Ерөнхийлөгчийг огцруулах үндэслэл	Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд хугацаанаасаа өмнө чөлөөлөгдсөн эсэх
1	АНУ	Үндсэн хуулийн 2 бүлгийн 4 хэсэгт: Нэгдсэн улсын Ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгч болон иргэний бүх албан тушаалтныг төрд тэрсэлсэн, хахууль авсан болон бусад хүнд, хөнгөн гэмт хэрэг, эрх зүйн бусад зөрчил гаргасны төлөө импичментээр албан тушаалаас нь огцруулж болно.	Ерөнхийлөгч • Ричард Никсон 1974.8.9 ⁸³
2	Хятад	БНХАУ–ын төрийн байгууллын системд “төвлөрсөн ардчилал” –ын гэх зарчим үйлчилдэг (Ст.3) тул нэгэнт сонгогдсон, жишээлбэл, Улсын дарга элдэв шалтгаанаар буруутан болох магадлал бага юм. БНХАУ–ын Үндсэн хуульд Улсын даргыг огцруулахтай холбогдсон зүйл заалт үгүй. 1982 оны Үндсэн хуулиар дахин бий болсон “Улсын дарга” –ын албан тушаалд ажилласан хүмүүсээс “эх орноосоо урвасан” хэрэгт холбогдсон тохиолдол гараагүй.	БНХАУ–ын Үндсэн хуулиа 1982 онд шинэчилсэн ба энэ хуулиар “Улсын дарга”–ын албан тушаалыг дахин бий болгож сэргээсэн. Сүүлийн 30 гаран жилд БНХАУ –д, хугацаанаасаа өмнө чөлөөлөгдсөн Улсын дарга гараагүй;
3	Япон	1947 оноос Парламентын үндсэн хуульт хаант засаглалтай. Эзэн хааныг угсаа залгамжлуулан тодруулдаг. Үндсэн хуулиар эзэн хааныг огцруулах зохицуулалтгүй.	• Ерөнхий сайд: • Hitoshi Ashida /1948-1948/ • Tanzan ishibashi /1956-1957/ • Masayoshi Ohira /1978-1980/ • Sosuke Uno /1989-1989/ • Toshiki Kaifu /1990-1991/ • Morikhiro Hosokawa /1993-1994/ • Tsutomu Hata/1994-1994/ • Tomiichi Murayama /1994-1996/ • Yashiro Mori /2000-2001/ • Junichiro Koizumi /2001-2006/ • Shinzo Abe /2006-2007/ • Yasuo Fukuda /2007-2008/ • Yukio Hatoyama /2009-2010/ • Naoto Kan /2010-2011/ • Yoshihiko Noda /2011-2012/

⁸⁴<http://www.historyplace.com>

4	Герман	Үндсэн хуулийн заалт §61 (2): Холбооны Үндсэн хуулийн Шүүх нь Холбооны ерөнхийлөгчийг Үндсэн хууль буюу бусад хуулийг санаатайгаар зөрчсөн гэж үзвэл түүнийг огцруулах шийдвэр гаргана.	1968 онд Холбооны ерөнхийлөгч Heinrich Lübke, 2010 онд Холбооны ерөнхийлөгч Horst Kähler, 2012 онд Холбооны ерөнхийлөгч Christian Wulff нар тус тус хугацаанаас өмнө өөрсдөө татгалзсан. 1974 онд Холбооны канцлер Willy Brandt-г Холбооны ерөнхийлөгч огцруулсан.
5	Франц	Үндсэн хуульд холбогдох заалт байхгүй.	Ерөнхийлөгч • Charles de Gaulle-1969 ⁸⁴ Ерөнхий сайд • Мануэл Воллс – 2014
6	Их Британи ⁸⁵	Хаант засаглалтай тул байхгүй	Ерөнхий сайд • Aulthony Eden (1955-1957) эрүүл мэндийн улмаас огцорсон. • Harold Macmillan (1957-1963) 1963 оны 10 сард өвчний учир огцорсон байна . • Alec Douglas-Home (1963-1964) 1964 оны сонгуулиар хүчтэй өрсөлдөгч хөдөлмөрийн намд суудлаа алджээ. • Harold Wilson (1964-1970), (1974-1976) 1970 оны сонгуулиар суудлаа алдсан ч 1974 онд эргүүлэн авч чадсан байна. 1976 онд огцорох мэдэлдэл гэнэт гаргасан ба өндөр насны тэтгэвэрт гарсан ч эдийн засгийн хямралын үе, фунтийн ханш уналттай холбон тайлбарласан байдаг. • James Callaghan (1976-1979) 1979 оны сонгуульд ороогүй, улс төрийн алдаа гаргаснаа өөрөө хүлээн зөвшөөрчээ.

⁸⁴https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_de_Gaulle⁸⁵https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Prime_Ministers_of_the_United_Kingdom

7	Бразил	<p>Үндсэн хууль 1988, 86-р зүйл 2-т Ерөнхийлөгчийн эрх мэдлийг хязгаарлах</p> <p>(1) Гэмт хэрэгт холбогдсон бөгөөд тэр нь шүүхээс тодорхойлогдсон тохиолдолд ерөнхийлөгчийн эрхийг түдгэлзүүлнэ.</p> <p>(2) Эрх мэдлээ хэтрүүлсэн. Энэ нь Парламентын хэлэлцүүлэгт орсон бол эрх мэдлийг нь түдгэлзүүлнэ.</p> <p>(3) Түдгэлзүүлсэн нь 180 хоногийн дотор эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй бол буцаж ажилдаа орно.</p>	<p>Төрийн тэргүүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Josй Linhares 1945–1946 • Cafй Filho 1954–1955 • Carlos Luz 1955 • Nereu Ramos 1955–1956 • Jвnio Quadros 1961 • Ranieri Mazzilli 1961 • Ranieri Mazzilli 1964 • Artur da Costa e Silva 1967–1969 <p>Цэргийн Хунтын Төр Засгийн газар 1969</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fernando Collor de Mello 1990–1992
8	Итали	<p>Бүгд Найрамдах Улсын Ерөнхийлөгч үүргээ гүйцэтгэж байх хугацаандаа эх орноосоо урвасан эсвэл Үндсэн хуульд халдсанаас бусад тохиолдолд хийсэн үйлдлийнхээ төлөө хариуцлага хүлээхгүй.</p> <p>Ерөнхийлөгч эх орноосоо урвасан, эсвэл Үндсэн хуульд халдсан тохиолдолд Парламент танхимуудын нэгдсэн хуралдаан хийж гишүүдийн үнэмлэхүй олонхын саналаар түүнийг шүүхэд шилжүүлнэ.</p> <p>/Үндсэн хууль/ 1947 он. Зүйл 90</p>	<p>Ерөнхийлөгч Джорджо Наполитано 2006-2013 онд Ерөнхийлөгчөөр ажилласны дараа 2013 онд Италийн нийгэм-эдийн засгийн хямралыг даван туулахын тулд 2 дахь удаагаа сонгогдсон ба 2015 оны 1 сард өөрийн хүсэлтээр чөлөөлөгдсөн.</p> <p>Ерөнхий сайдууд хугацаанаасаа өмнө чөлөөлөгдөж байсан.</p>
9	Орос	<p>Оросын Холбооны Улсын Ерөнхийлөгч эрүүл мэндийн шалтгааны улмаас эрх мэдлээ хэрэгжүүлэх ямар ч чадваргүй болсон эсвэл албан тушаалаасаа зайлуулагдсан тохиолдолд огцорсоноор бүрэн эрх нь хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болно.</p> <p>Оросын Холбооны Улсын Ерөнхийлөгчийн сонгууль Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх хугацаанаасаа өмнө дуусгавар болсноос хойш 3 сарын дотор явагдах ёстой.</p> <p>Үндсэн хууль. 1993 он, зүйл 92</p>	<p>ЗХУ задран унасантай холбоотой ЗХУ-ын Ерөнхийлөгч М.С.Горбачёв 1991оны 12 сарын 25-ны өдөр албан тушаалаасаа буусан.</p> <p>ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Б.Н. Ельцин 1991-1999, 1999 оны 12 сард өөрийн хүсэлтээр чөлөөлөгдсөн.</p> <p>Ерөнхий сайдууд хугацаанаасаа өмнө чөлөөлөгдөж байсан.</p>

10	Энэтхэг	<p>Үндсэн хууль 1950, 5 бүлэг, 56-р зүйл</p> <p>(А) Ерөнхийлөгч өөрөө өргөдлөө өгсөн тохиолдолд</p> <p>(Б) Ерөнхийлөгч Үндсэн хууль зөрчсөн нь тогтоогдвол хугацаанаас өмнө огцруулна.</p> <p>(В) Бүрэн эрхийн хугацаа нь дууссан ерөнхийлөгч дараагийн ерөнхийлөгчийг тодорхой болтол ажлаа хийнэ.</p>	<p>Ерөнхийлөгч: Zakir Хуссейн 1967.05.13-1969.03 Varahagiri Бенката Giri / үүрэг гүйцэтгэгч ерөнхийлөгч/ 1969.03-07.20 Мохаммад Hidayatullah-/ үүрэг гүйцэтгэгч ерөнхийлөгч/ 1969.07.20-08.24 Fakhruddin Али Ахмед 1974.08.24-1977.02.11 Basappa Danappa Jatti 1977.02.11-07.25</p> <p>Ерөнхий сайд: Gulzarilal Nanda – 1964 Lal Bahadur Shastri – 1964-66 Gulzarilal Nanda – 1966 Indira Gandhi – 1966-77 Morarji Desai – 1977-79 Charan Singh – 1979-80 VP Singh – 1989-90 Chandra Shekhar – 1990-91 AB Vajpayee – 1996 HD Deve Gowda – 1996-97 IK Gujral – 1997-98</p>
11	Канад ⁸⁶	Амбан захирагчийн бүрэн эрхийн хугацаа, огцруулах үндэслэлийг Үндсэн хуульд тусгаагүй.	<p>Ерөнхий сайд нар:</p> <ul style="list-style-type: none"> • John George Diefenbaker (1963) • Pierre Elliott Trudeau (1974) • Joe Clark (1979) • Paul Martin (2005) засгийн газарт итгэл үзүүлээгүй • Stephen Harper (2011) засгийн газарт итгэл үзүүлээгүй, хугацаанаас нь өмнө сонгууль явуулсан
12	Австрали ⁸⁷	Амбан захирагчийн бүрэн эрхийн хугацаа, огцруулах үндэслэлийг Үндсэн хуульд тусгаагүй.	<p>Ерөнхий сайд нар:⁸⁸</p> <ul style="list-style-type: none"> • Whitlam, Edward (1975) Амбан захирагч чөлөөлсөн • Hawke, Robert James (1991) Намаас дэмжлэг аваагүй • Rudd, Kevin (2010) Намаас дэмжлэг аваагүй • Gillard, Julia (2013) Намаас дэмжлэг аваагүй
13	Испани ⁸⁹	Үндсэн хуулийн 57-р зүйлд заасны дагуу Испанийн хаан ширээг залгамжлах залгамжлагчгүй болсон тохиолдолд Парламент Испанийн эрх ашигт нийцүүлэн угсаа залгамжлагчийг сонгоно.	-

⁸⁶https://www.constituteproject.org/constitution/Canada_2011.pdf?lang=en

⁸⁷https://www.constituteproject.org/constitution/Australia_1985.pdf?lang=en

⁸⁸<http://australianpolitics.com/lists/prime-ministers-since-1901>

⁸⁹<http://australianpolitics.com/lists/prime-ministers-since-1901>

14	Өмнөд Солонгос	Үндсэн хуульд холбогдох заалт байхгүй.	Ерөнхийлөгч <ul style="list-style-type: none"> • И Сынгман-1960 • Юүн Бусон 1961⁹⁰
15	Мексик	Ноцтой үндэслэл шалтгаан байна гэж Конгресс улмаар шийдвэр гаргаж Ерөнхийлөгчийг албан тушаалаас нь чөлөөлнө (Ст.86); Эх орноосоо урвасан асуулттай шууд холбогдох тодорхой заалт байхгүй, харин дамаар холбож болох, Ерөнхийлөгч Конгрессийн зөвшөөрөлгүйгээр улсын хилээс гадагш явах эрхгүй; гэсэн заалт Мексикийн Үндсэн хуульд бий.	Нэгдсэн Улсын Ерөнхийлөгч Засгийн газрыг тэргүүлнэ (Ст.80), Ерөнхийлөгчийн бүрэн эрх 12 дугаар сарын 1-нээс эхэлнэ, 6 жил үргэлжилнэ (Ст.83); Сүүлийн 80 жилд, (бүрэн эрхийн хугацаанаасаа өмнө) чөлөөлөгдсөн Ерөнхийлөгч гараагүй;
16	Катар	Үндсэн хуулийн (2003 оны) 8-р зүйл Катарын Төрийн эрхийг Ал Тхани гэр бүл ба, Хамад Бен Халифа Бен Хамад Бен Абд-Аллах Бен Жасминий удмынханы өв залгамжлагч барьдаг. Үндсэн хуулийн 15-р зүйл Ханхүүгийн суудал эзгүй болсныг түүнийг нас барсан, эсхүл төр барих бүрэн чадваргүй болсон тохиолдолд Төр барьж буй Гэр бүлийн зөвлөл тодорхойлно.	Эмирүүд: <ul style="list-style-type: none"> • Sheikh Ahmad bin Ali Al Thani • /1972 онд/ • Sheikh Khalifa bin Hamad Al Thani • /1995 онд/
17	Люксембург ⁹¹	Хаант заслалтай тул байхгүй	Ерөнхий сайд <ul style="list-style-type: none"> • Prierre Dupong (1944-1953) Үндэсний холбооны Засгийн газрын өрөөнд нас баржээ. • Prierre Frieden (1958-1959) 1959 оны сонгуулиар нас барсан байна. • Prierre Werner (1979-1984) өндөр насны тэтгэвэрт гарчээ. • Jan –Claude Juncker (1995-2013) Хамгийн удаан урт, тасралтгүй ажиллаж байсан ч авилгын хэрэг гарсан байна. Хаан Grand Duke Henri өөрөө тагнуул хийж, хэвлэлийн бага хурлаар огцрох мэдэгдэл хийж Засгийн газар огцорч байсан.⁹²
18	Сингапур	Үндсэн хуулиар Ерөнхийлөгчийг огцруулах зохицуулалтгүй.	Ерөнхийлөгч болон Ерөнхий сайдууд бүрэн эрхийн хугацаанаас өмнө огцроогүй.

⁹⁰https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Presidents_of_South_Korea⁹¹https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Prime_Ministers_of_Luxembourg⁹²<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2360592/Entire-government-Luxembourg-resigns-spying-corruption-scandal-forces-prime-minister-quit.html#ixzz2Yq8lbcQs>

19	Бруней	Хэмжээгүй эрхт эзэн хаант улс Үндсэн хуульдаа тусгаагүй.	Бруней улсын Султан нь тус улсын эзэн хаан, төрийн тэргүүн, төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийн тэргүүн, Бруней лалын шашны тэргүүн, Батлан хамгаалахын сайд, Зэвсэгт хүчний Ерөнхий командлагч, Сангийн сайдын үүргийг гүйцэтгэдэг.
20	Кувейт	Үндсэн хуульт, үе залгамжилсан эмир буюу хаант засагтай улс. Үндсэн хуулиар эмирийг огцруулах зохицуулалтгүй.	Уламжлалын дагуу Хунтайж Ерөнхий сайдаар томилогдоно. Эмир ерөнхий сайдыг томилно. Ерөнхий сайд нар бүрэн эрхийн хугацаанаас өмнө огцроогүй.
21	Норвеги	Үндсэн Хуульд эзэн хааныг огцруулах заалт байхгүй боловч 36-р зүйлд зааснаар Норвегийн хаан ширээ залгамжлах ханхүү болон гүнж хааны зөвшөөрөлгүйгээр гэрлэхийг хориглоно. Мөн Хааны болон Парламентын зөвшөөрөлгүйгээр /гишүүдийн 2/3 санал авсан байх/ хэргэм зэрэг болон өндөр албан тушаал эрхлэхийг хориглох бөгөөд зөрчсөн тохиолдолд тэдгээр болон түүний үр удам хаан ширээ залгамжлах эрхээ алдана.	Ерөнхий сайд <ul style="list-style-type: none"> • Christopher Horsrud (1928) • Einar Gerhardsen (1963) • John Lyng (1963) • Kjell Magne Bondevik (2000)
22	Арабын Нэгдсэн Эмират Улс	Үндсэн хуульд ерөнхийлөгчийг огцруулах тухай заалт байхгүй байна.	-
23	Сан-Марино	Жил бүр 6 сарын хугацаатай 4 захирагч капитан-регентс сонгох бөгөөд капитан-регент нь хоёр хоёроороо ээлжлэн төрийн тэргүүний үүргийг тус тус гүйцэтгэдэг. Капитан-регентс огцруулах талаар Үндсэн хуульд тусгаагүй.	-
24	Швейцарь	Үндсэн хуулинд тусгаадаагүй	Үгүй. <i>Тайлбар:</i> Швейцарийн Холбооны ерөнхийлөгч (7 гишүүнтэй Холбооны зөвлөлийн дотроос 1 жилийн хугацаатай сонгодог) нь Төрийн тэргүүн биш. Үндсэн хуулинд “Төрийн тэргүүн” (Улсын ерөнхийлөгч) буюу “Засгийн газрын дарга” (Ерөнхий сайд) гэсэн ойлголт байхгүй. Дээрх бүх чиг үүргийг хамтын удирдлага бүхий Холбооны зөвлөл гүйцэтгэдэг. Харин Холбооны ерөнхийлөгч нь Засгийн газрын болон Холбооны зөвлөлийн хуралдааныг даргалдаг.
25	Саудын Араб	Төрийн тэргүүнийг угсаа залгамжлуулан тодруулдаг эзэн хаант улс. Үндсэн хуульд хааныг огцруулах заалт байхгүй.	